

VLINDERSTICHTING EN BEHEERDERS WISSELEN KENNIS UIT OVER VLINDERVRIENDELIJK BEHEER

S. van Echtelt

Hoe kun je de vlinderkennis van De Vlinderstichting en diverse vrijwilligers koppelen aan de praktijkkennis van beheerders van een natuurgebied? Met die vraag in het achterhoofd heeft De Vlinderstichting nieuwe wegen gezocht om samen met beheerders het behoud en herstel van de bedreigde vlinders in natuurterreinen verder vorm te geven. Bij beheerders leven vragen als: Welke soorten komen in mijn natuurgebied voor? Aan welke eisen voldoet een geschikt leefgebied? Zijn vlindervriendelijke beheermaatregelen ook voordelig voor andere dieren en planten?

De Vlinderstichting houdt zich onder andere bezig met het vergaren van kennis over vlinders, hun ecologische eisen en hun overlevingsstrategieën. Het verzamelen en vastleggen van waarnemingen van eitjes, rupsen, poppen en vlinders is een belangrijk deel van het werk. Honderden vrijwilligers in Nederland helpen hieraan mee. Intussen beschikt De Vlinderstichting over een bestand van bijna één miljoen vlinderwaarnemingen die de afgelopen 10 jaar gedaan zijn. Van veel vlindersoorten wordt het beeld steeds duidelijker van waar ze voor (kunnen) komen en wat zij tijdens hun levenscyclus nodig hebben om te overleven. Alle door de jaren heen verzamelde informatie is vertaald in beheermaatregelen die per biotoop, per locatie en per soort kunnen verschillen.

Overlevingskaarten

Natuurbeschermingsorganisaties, gemeenten, waterschappen, boeren en particulieren: allemaal beheren ze een stukje van het groen in Nederland waar ook vlinders voorkomen. Kennis over de bodem, de begroeiing, het vroegere en huidige beheer en de bestemmingsplannen van stukken land ligt bij deze organisaties. Maar uit gesprekken van De Vlinderstichting met de terreinbeheerders is gebleken dat er een grote

behoefte bestaat aan kennis over de precieze locatie van vlinderpopulaties en aan een beknopt en praktisch advies over beheermaatregelen. Om leefgebieden geschikt te maken voor vlinders is immers een combinatie van vlinderkennis, gebiedskennis en praktijkervaring met beheermaatregelen nodig. De Vlinderstichting probeert op verschillende manieren in die behoefte te voorzien. De laatste jaren werkt zij onder andere met zogenaamde 'overlevingskaarten'. Deze hebben tot doel de kennis van beheerders over de vlindersoorten die voorkomen in hun gebied te vergroten. Overlevingskaarten zijn gedetailleerde verspreidingskaarten (schaal 1:10.000 tot 1:25.000) van één bedreigde vlindersoort voor één bepaald gebied. Waarnemingen die

Een vlinderdeskundige, terreinbeheerder en vrijwilliger bespreken vlindervriendelijke beheermaatregelen. Op de voorgrond de zilveren maan. Foto: De Vlinderstichting.

132

vanaf 1990 gedaan zijn, worden aangegeven op 100 meter nauwkeurig en soms zelfs nog preciezer. Omdat er zo ver ingezoomd wordt op een gebied, kunnen beheerders en uitvoerende medewerkers duidelijk zien bij welke bosrand, welke houtwal of welk stukje heide bijzondere vlindersoorten zijn waargenomen. Naast de verspreiding staat op de kaart een foto van de soort, een aantal belangrijke eigenschappen en enkele beheeradviezen die specifiek voor een bepaald biotoop gelden. Kortom, er staat veel informatie op een bondige manier samengevat op een A4-kaartje.

Op dit moment zijn er overlevingskaarten gemaakt in het kader van twee verschillende projecten: het project 'Geen Vlinder Minder!' en het project 'Vlindervriendelijk beheer in Drenthe'. In beide projecten is veel ruimte voor discussie over voor- en nadelen van vlindervriendelijke beheermaatregelen.

Geen Vlinder Minder!

Over het algemeen weten beheerders het wel als er bijzondere en bedreigde dagvlindersoorten in hun terrein voorkomen. Maar zij houden in hun reguliere beheer geen rekening met de ecologische eisen van de vlinders. Volgens de beheerders ligt dat onder andere aan een gebrek aan detailkennis en praktische adviezen op het gebied van vlinderbeheer. In het project 'Geen Vlinder Minder!' worden daarom door middel

van advies op locatie, soortspecifieke voorlichtingsbrochures en overlevingskaarten pogingen gedaan om hier verbetering in te brengen. Vrijwillige natuuronderzoekers vervullen in het project de rol van vlinderwacht. Zij gaan samen met de beheerders de populaties monitoren en houden de beheersituatie en de kwaliteit van het leefgebied bij. Op deze manier wordt de kennis van De Vlinderstichting, natuurbeheerders en vrijwilligers samengebracht om de overlevingsperspectieven van bedreigde dagvlinders te vergroten. De afgelopen drie jaar is dit project uitgevoerd voor de grote vuurvliender, bruine vuurvliender, aardbeivliender, zilveren maan, veldparelmoervliender en bruin dikkopje. Beheerders en vrijwilligers zijn enthousiast over het project. De advisering op locatie levert goede resultaten op. Tijdens een veldbezoek wordt gezamenlijk de overlevingskaart doorgenomen en het huidige en toekomstige beheer besproken. Per locatie kunnen beheermaatregelen op de kaart aangegeven worden, waarmee de beheerders en de uitvoerende medewerkers een concrete richtlijn geboden wordt.

Vlindervriendelijk beheer in Drenthe

In Drenthe heeft De Vlinderstichting in samenwerking met de provincie Drenthe een aantal biotoopgerichte workshops georganiseerd over vlinder-

vriendelijk beheer. De deelnemers waren medewerkers van natuurbeheerende organisaties, waterschappen en gemeenten. De aanwezigheid van zowel beheerders als uitvoerenden van verschillende organisaties creëerde mogelijkheden voor veel discussie en uitwisseling van praktijkervaringen. Nagenoeg alle deelnemers maakten hier gretig gebruik van. De combinatie van een lezing verzorgd door De Vlinderstichting en een excursie naar een terrein waar bedreigde vlindersoorten voorkomen, werd zeer hoog gewaardeerd. De opgedane kennis kon direct in de praktijk uitgelegd en bediscussieerd worden. In overzichtelijke brochures is alle biotoopspecifieke informatie nog eens samengevat. De deelnemende beheerders van Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten en Het Drentsche Landschap hebben tevens overlevingskaarten ontvangen van bedreigde dagvlinders in alle terreinen onder hun beheer.

Het werkt!

Welke vruchten werpen deze samenwerkingverbanden nu af? In de meeste natuurgebieden worden door de projecten de eisen van de voorkomende bedreigde vlinders afgewogen tegen andere belangen en maakt bescherming van de vlinders onderdeel uit van het reguliere beheer. Andere winstpunten

Een van de soortspecifieke voorlichtingsbrochures.

Gentiaanblauwtje op een klokjesgentiaan met eitjes. Foto: De Vlinderstichting.

zijn dat in veel gebieden een betere samenwerking tussen beheerders en vrijwilligers tot stand is gekomen en dat voor beheerders de drempel voor het contact opnemen met De Vlinderstichting over beheermaatregelen is verlaagd. Het project is weliswaar afgelopen maar het beheer en de zorg gaan gewoon door. Bovengenoemde projecten hebben slechts betrekking op een deel van de biotopen en vlindersoorten die Nederland rijk is. De Vlinderstichting is dan ook bezig om voor andere biotopen soortgelijke projecten op te zetten. En natuurlijk blijft de hoop dat door alle inzet en maatregelen de vlindertelers het steeds drukker krijgen en de overlevingskaarten er veel stippen bij krijgen.

S. van Echtelt werkt bij de Afdeling Communicatie en Educatie van De Vlinderstichting

Voor informatie over de overlevingskaarten, de projecten of vlindervriendelijke beheermaatregelen: De Vlinderstichting, Vivian Siebering of Robert Ketelaar. Tel. 0317-467346 of info@vlinderstichting.nl.

KRIMPENDE MARKT VAN BOS- EN HAAGPLANTSOEN RAAKT KWEKER EN AFNEMER

G.T.M. Grimberg

Ook dit jaar heeft de schrijver van dit artikel de marktsituatie van bos- en haagplantsoen onder de loep genomen. Er is bij kwekers een duidelijke verschuiving te bespeuren in de teeltplannen. Steeds meer kwekers keren de teelt van bos- en haagplantsoen de rug toe en kiezen voor de meer lucratieve teelt van sierplantsoen. Begrijpelijk, omdat de verkoop van bos- en haagplantsoen in ons land al jaren een dalende tendens vertoont en ook de verkoop naar het buitenland drastisch is verminderd.

Het lijkt erop dat het plantsoenaanbod momenteel beter aansluit op de verwachte vraag. Voor het plantseizoen 2002-2003 kan de afnemer voor de meeste soorten beschikken over voldoende kwaliteitsplantsoen, maar de keuzemogelijkheden lijken minder te worden. De vraag dient zich aan hoe ver we zijn verwijderd van contractteelt, nu steeds meer kwekers uit bedrijfseconomische overwegingen zich geen afzetrisico's meer kunnen en willen permitteren.

Momenteel zijn er in de regio Zundert nog slechts drie kwekers te vinden, die voor eigen risico 3 à 4 soorten naalddhout kweken voor gebruik in de

bosbouw. De verwachting is dat de teelt van naalddhout binnen een paar jaar zal zijn doodgebloed omdat de vraag naar dit plantsoen minimaal is. Anders dan voorgaande jaren zijn kwekers ook voor het loofhout voorzichtiger geworden in het telen van grote partijen waarvoor geen afzetgarantie bestaat. Daardoor is er zelfs minder voorraad zomereik in vergelijking tot jaren geleden.

Een prettige bijkomstigheid is dat kwekers wel meer bewust kiezen voor het telen van selectieherkomsten, omdat die in een krappe markt uiteindelijk de beste verkoopkansen hebben.

133

Met uitzondering van populier is het gangbare sortiment loofboomsoorten op dit moment normaal leverbaar maar de voorraden zijn minder overvloedig dan voorgaande jaren. Foto: G.T.M. Grimberg.